KRIJES

OMLADINSKI LIST
ZA POUKU I ZABAVU.

BROJ 14. GOD. I.

UREĐUJE: VELIMIR DEŽELIĆ.

ODGOVORNI UREDNIK: JOSIP KREINZ.

IZLAZI: SVAKOG 1. i 15. DANA U MJESECU, TIJEKOM ŠKOLSKE GODINE.

POJEDINI BROJ 20 FIL.

GOD. CIJENA 3 K.

Sadržaj:

Spomen dani

(od 1. do 15. travnja.)

1\. 1815. * Bismarck, „željezni kancelar" njemačkog carstva podigao i ojačao Njemačku, te je pobijedila Austriju i Francusku i stupila u red prvih velikih vlasti.
2\. 1834. * Fra Paskal Buconjić, biskup mostarski, u Drinovcu.
3 1872. † Morse, izumitelj brzojava onakvog, kakav se danas obično upotrebljava.
5\. 1667. Petar Zrinjski i Wesselenyi sklapaju savez.
6\. 1667. Potres uništuje Dubrovnik.
1871. † Tegethoff, slavni pobjednik Talijana 1866. kod Visa.*
7\. 1433. Kralj Sigismund prodaje Dalmaciju Veneciji za 10.000 dukata ugovorom u Ferrari.
8\. 1905. Biskup Strossmayer umro u Djakovu u 3 sata 10 časaka poslije podne od upale pluća.
9\. 1862. Ustrojen kr. stol sedmorice u Zagrebu.
10\. 1703. † Stjepao Selišević, biskup zagreb.
11\. 1882. Milka Trnina stupa u Zagrebu prvi put na pozornicu.
13\. 1598. Nanteški edikt. 1904. † Vereščagin, ruski slikar.
14\. 1848. Gaj imenovan kr. savjetnikom.
1865. Lincoln ubijen, jedan od najznamenitijih predsjednika američke Unije (borba za slobodu robova).
15\. 1861. Otvoren hrv. sabor nakon apsolutizma.

Što je zlo? *Zlo je, kad boli zub, zlo je prazna kesa, tupa britva, blagdan bez pečenja, đak bez knjiga, brod bez kormila, vlak bez lokomotive, zrakoplov za upravljanje, koji se ne će dići u vis, zlo je Coocku, kad mu vele, da je varalicu — ali najveće je zlo od sviju —* ***predbrojiti se na „Krijes", a ne poslati pretplate.***

KRIJES

OMLADINSKI LIST ZA POUKU I ZABAVU.

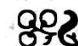
BR. 14. U ZAGREBU, 1. TRAVNJA 1910. GOD. I.

MLADOM PJESNIKU.

Pavao Senjić Tvrtković.

Dok još žićem cv'jeće cvate,
Dok ga sitna rosa rosi,
Dok još miri, ti ga beri
I na mladim grud'ma nosi.

Neka cv'jeće cvijet kiti,
Neka cv'jeće cv'jetu miri; —
Proljeća su prošli čari,
Umuknu li žice liri!

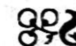

OH DAJ MI, BOŽE.

Božo Borko Mirogojski.

Oh, daj mi, Bože, snagu čilu,
Da braniti ću narod svoj,
Za njega vruću krvcu liti,
Za njega biti ljuti boj.

Oh, daj mi, Bože, milost svoju,
Da srećan bude domak moj,
Oh, daj mi, Bože, sreću svetu,
Da za nj ću dati život svoj!

PROLJETNIM NEBOM . . .

Marijan Regis.

Proljetnijem nebom dva su
Oblačića prošla b'jela —
A u visu dalekomu
Mala ih je lasta srela.

»Kud ste pošla dva oblačka,
Kraju kojem put vam vodi?«
»Beskrajno je nebo modro,
Kraju nikad ne dohodi!«

»Pa gdje ćete stat' jedared,
Jaganjci vi nebni b'jeli?«
»Nigdje, lasto — lutat ćemo
Nebom modrim život c'jeli.

»Mi nemamo — ti što imaš —
Gn'jezda, gdje da počinemo.
Suđeno nam — u bescilju,
Nikli gdje smo, da ginemo«.

Proljetnijem nebom dva su
Oblačića prošla b'jela —
Igrajuć se nebom modrim
Već ih nije lasta srela.

Priča hijeroglifa.

(Nastavak.)

XII. Pripreme za bunu.

Na sam je Uskrs bilo, kad sam poslije podne došao dru Louisu Aldanu. Njega sam ipak našao, gdje radi. — Izašao je tek službi Božjoj, a onda se odmah vratio — i opet sjeo k svojim papirusima.

»Sasvim se je promijenio«, govorili mi njegovi, »postao je mučaljiv, nedruštven — po vas dan sjedi kod tih nesrećnih papirusa —«

Dašta — i ja sam opazio; da je nervozan, kad mi je pričao:

*

»Promašio sam« — završi mirnih očiju slikar Khem-Am i spusti se uz niski stolčić, do nogu kraljevića Dud-ev-Râ.

Nastala je šutnja — svi su uprli oči u kraljevnina brata — a on je bio blijed — teško je disao — pogled mu se gubio tamo daleko —

Napokon prihvati rame Khem-Ama i šapne: »Dakle uzalud — sestra mi je još tamo?

Čini se, da se niko nije usudio odgovoriti, tâ i čemu da potvrđuje tu gorku istinu, koja je znana svima —

A onda, kad je kraljević vidio, da nema pomoći, poče tiho moliti molitvu suncu — uzdajući se još jedino u pomoć Božju — a riječi molitve opetovaše svi iskrenim, pobožnim šaptom:

»Jak je Râ — krhka opakost!
Živ je Râ — mrtva opakost!
Velik je Râ — sićušna opakost!
Svijetli se Râ — mrači se opakost!
Dobar je Râ — zla je opakost!
Možan je Râ — slaba opakost!
Râ opstoji — Apap je uništen!

Ti, koji si nebo digao gore, da sebi uzvisiš dušu, dokle Ti ruka dosiže, Ti, koji si zemlju raširio, koliko Ti noga nosi. Oj dobrotvore, Ra-Harmakhis.

Rasvijetlio si zemlju, potonulu u tminama — kopče svijetlih bliještavih krila; stvorio si bića, Totumene, ispitaču umnih sila — Oj dobrotvore, Ra-Harmakhis!

»Bik noću, glavo na bijelu danu, lijepi modri kolute, kralju neba — zemlje gospodaru, velika slika na oba nebeska koluta. — Oj dobrotvore, Ra-Harmakhis!

Veliki lave, koji otvaraš puteve čamcu Sekti, ljudi Te zazivlju! Srušio si neprijatelje svoje na lica njihova. Oni, koji jesu, okušaju duhove Tvoje i zato žive, klikuju Ti i padaju na koljena pred Tvojim likom. — Oj dobrotvore Ra-Harmakhis!

Pobijedio si okovavši zlotvorne noći — Božji posao nije još dovršen. Daj, Veliki Starješino, pogledaj žarkim okom djela moći. Oj dobrotvore, Ra-Harmakhis.

Krv Tvoja iskvarena, prodade krv dobru, a eto krv se diže i moli za krv dobru, da je ne vodi onaj, koji dolazi iz zle zemlje — crn kao zloglasna noć oj dobrotvore, Ra-Harmakhis!

Pomozi krvi svojoj, Ti jedan jedini, a rukama mnogojaki — Oj dobrotvore, Ra-Harmakhis!

A kad izvrši molitvu novim pouzdanjem kliknu kraljević:

»Veliko je zlo snašlo svu zemlju. Ne štuje se više zakon, slabiji liju suze poradi jačih — svud je jauk i plač. — Odrekoše se Bogova — a i oni na nas zaboravljaju! Hoćemo li dalje tako? Ne, ne, čuo sam glas i poziv Bogova — krv će se dići na krv — sin na oca — ali više je narod i mnogi od pojedinca, viši Bogovi od roditelja«.

Svi su gledali napunjeni, žarki pogled kraljevića — gledali su, kako je trgnuo mač, a kad je kliknuo: »Hodimo, dignut ćemo narod iz sviju mjesta — borimo se za pravdu?« Klikoše svi jednoglasno: »S tobom ćemo, nado naša i novi dobrotvorni kralju!«

— —

I gle, od sela do sela, od noma do noma, od kućice do kućice salaze trojica — a jedan kazuje rane — govori — zove — a sve hrli za njim — on se okreće i šapće: »Na dani znak — — svi složno«.

Kad se spustio sumrak razilaze se ta trojica — Khem-Am hrli sa malenom četom tamo, gdje je nekoć stajalo čadorje crnih otmičara kraljevne Hont-seu-sin — a kraljević Dud-ev-Ra i onaj stranac polaze dalje sve obalom svetog Nila, da bune narod, jer moćna je kraljeva straža.

Svagdje su srećni bili, tek deset najsiromašnijih noma uz obalu Nila ne odazvaše se pozivu. Da li iz straha, da ne izgube i ono malo, što imadu, ili zato, što ih bič Keopsov još nije dosegao, pa ne znadu, što je bijeda — ne znam.

No gore dalje i opet su sve pristale — oružalo se, gradilo brzo lađe od akanta. Brzo tesaše jedni grede i slagaše ih kao opeke zabijajući jakim i velikim klinovima, uništavali su pukotine biblom. Gle, ona je četica pripremala kormila i katarke, praveći jarbole od akante, a jadra od bibla. — Marno su gradili i činilo se, kao da niče jedan b a r i s* za drugim.

Čim svrše posao, dohrlit će na splavima u pomoć braći.

Kraljević je bio veseo — hrlo se vraćao natrag, da priredi sve — i da čeka, kada će zapaliti drvene skele piramide — jer to je bio znak, na koji će ustati svi — i navaliti na dvor iznenada, žestoko — povezati i poubijati vođe — a neuredna se vojska ne će snaći — tim više, jer će dio spavati — a dio gasiti zapaljene skele piramide. — Bude li pak potrebno, poslat će glasnike k onim nomima, koji pripremaju barise — i oni će doći — a onda je pobjeda laka i sigurna.

Dâ, buna će planuti za nekoliko dana — a sada valja još izabirati vođe — davati još mnoge zapovijedi, kako će se čete svrstati — a onda pomoću dobrotvora Ra-Harmakhisa.

*

Oprosti, što prekidam, ali boli me glava, moram se odmoriti, bile su posljednje riječi dra Louis Aldana.

(Nastavak slijedi).

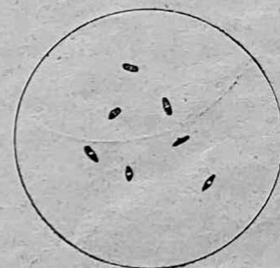
*) baris (egipatski) — lađa.

† DR. KARLO LUEGER.

Priljepčive bolesti i njihovi uzroci.

(Nastavak). Med. Ivan Beuc, Graz.

Kuga: Kuga se je uvukla u Evropu ponajviše prekomorskim brodarstvom, ona je strana bolest, koju su strani brodovi donijeli na evropsko tlo. Kuga u par sati, najkasnije u nekoliko dana uništi svoje žrtve. Većina ljudi zaraženih od kugi nastrada, dok ih tek nekoliko ostane na životu. Pojedini slučajevi kuge pojavljuju se još danas u Portugalu, u Njemačkoj, osobito u Hamburgu, a u Rusiji zauzimlje kuga često goleme dimenzije Kuga se kod čovjeka pojavljuje u tri oblika: 1. kuga na žlijezdama; 2. crijevna kuga i 3. plućna kuga. Plućna je kuga najopasnija, jer donosi u velikoj većini slučajeva smrt u razmjerno kratkom vremenu. Bacil je kuge — kako nam to slika 1. prikazuje — malen, odebeo i nepomičan štapić sa zaobljenim krajevima, bojadiše se samo na polovinu, dok je sredina stanice bezbojna ili veoma slabo obojena. U čovječjem se organizmu veoma naglo množi, a izlučuje osobito jak otrov. Zaraza je veoma laka i mnogostrana, jer se zdravi može zaraziti ne samo direktno udisavajući prašinu, u kojoj se nalaze bacili kuge ili dodirom onoga, koji je već zaražen kugom, nego i nijemom životinjom. Tako se opaža za vrijeme kuge, da ginu miševi, a osobito štakori. Štakori se vrlo zaraze kugom, pa kada koji štakor pogine, drugi ga štakori pojedu, i tako šire zarazu u velikoj mjeri i veoma naglo. Kugom zaraženi štakor izgubi posve bojazan pred čovjekom, izvuče se iz svoje jame i mirno čeka na smrt. U mnogim krajevima Indije te u Tibetu, kada nastane epidemija od kuge, bježe štakori u čitavim čoporima iz zaraženih mjesta. Nu ne samo što mogu biti sisavci kao štakori i slični opasni prenositelji kužnog bacila nego i razni drugi — kukci. Najgore su buhe, zato se za vrijeme kuge kod dinera ili kod soirrea pitaju Amerićani međusobno, da li imadu mnogo buha, te taj razgovor u takovo vrijeme nije ni najmanje neumjestan ili nepristojan. — Naravno, da u takovo vrijeme razne vrste praška za utamanenje kukaca imadu izvrsnu prođu, te tada i poskupe veoma. Ako se na preko-atlanskom brodu opazi veliki broj poginulih štakora, odmah se najpreciznije pregledaju štakori, da se ne bi kuga uvukla, osobito, ako brod dolazi iz kojega kraja, gdje hara kuga. Roba se ne smije iskrcati iz broda, putnici budu podvrgnuti točnoj pregledbi, a čitav se brod najstrože desinficira. Ovakovim se mjerama dakako odupire trgovački svijet, jer tim imade veliki gubitak. Kugom se zaraženi bolesnik izolira (odijeli), osoblje, koje njeguje bolesnika ne smije općiti sa svojom okolinom; predmeti se, što ih bolesnik upotrebljava (rublje, krevet itd.); najpomnije desinficiraju, i jedino se na ovakav način može zaraza u velikoj većini slučajeva zapriječiti.

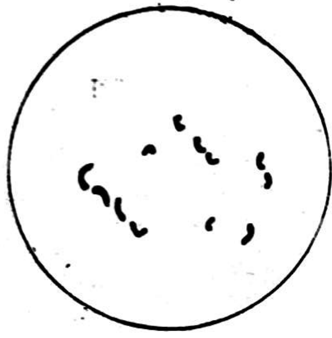

Sl. 1.

Kolera (Cholera asiatica). Domovina azijatske kolere je Indija. Premda je kolera već dugo vremena u Indiji harala, znade se pozitivno istom prvi puta za god. 1817., da je nastupila. Od 1830.—32. dolazi zaraza prvi puta u Evropu preko evropske Ruske u Njemačku, a odanle u Francusku i u Englesku. God. 1846. 1866. su godine, u kojima je kolera osobito vladala po Francuskoj, Indiji, Španjolskoj i Njemačkoj. Tada se tu ili tamo pojavljuje u rijetkim slučajevima ponajviše po evropejskim lukama, dok god. 1892. ne bukne u Hamburgu,

gdje je za četvrt godine obolilo na koleri oko 18000 osoba, a poumiralo ih preko 7600.

Pod vodstvom bakterijologa Roberta Kocha krenula je god. 1883. ekspedicija u Egipat i u Indiju, da pronadje klicu kolere. Zaista je Koch uspio i našao u crijevima ljudi, koji su umrli od kolere, posebnu vrstu mikroorganizma kao klicu kolere, koju Koch prozove »Kommabacil«, jer nalikuje zarezu. (Sl. 2).

Sl. 2.

Danas se zove »cholera vibrio«. Slika 1. nam prikazuje bacil kolere, veličinom svojom nas sjeća na tuberkulozni bacil, o kojem ćemo nešto poslije govoriti, samo je nešto kraći i deblji, te zavinut, osim toga se razlikuje od tuberkuloznog bacila tim, što se veoma naglo giblje iz jednoga mjesta na drugo. Danas je posvema stalno dokazano, da je cholera vibrio uzrok azijatskoj koleri. Većinom se epidemija kolere događa u ljetnim mjesecima, te je opasnija za odraslije nego li za djecu. U razdoblju od 1—3 dana iza zaraze oboli čovjek na koleri. Kao što ima kod sviju akutnih (teških) priljepčivih bolesti, tako ima i kod kolere više stupnjeva; slučajeva ima lagljih, a i najtežih.

Simptomi su kolere: posvemašnja slaboća tijela, žeđa, bolesnik izgubi volju za hranu, katkada se pojavljuju kod težih slučajeva bljuvanje, bol u stegnu, a osim toga pridolazi proljev kod svih slučajeva kolere. U većini slučajeva prestane bolest nakon par dana ili najkasnije za tjedan dana. U teškim slučajevima pojavi se osim spomenutih karakterističnih svojstava kolere još slabost srca. U početku bolesti udara srce više nego normalno, nu za kratko se vrijeme opaža sve veća i veća slabost srca, naravno tim je i optok krvi poremećen; lice, noge i ruke postanu sve hladnijim i napokon su mrzle kao led. Glas je promukao, a disanje je teško i površno. Bolesnik ostane gotovo do zadnjega momenta pri potpunoj svijesti, samo je apatičan, a rijetko kada nemiran. Na to dolazi velika bol i grčevi u stegnu, bubrezi ne čiste krvi ili veoma malo. Svi ti simptomi traju 1—2 dana, dà u mnogim slučajevima uslijedi smrt nakon par sati poradi posvemašnje slabosti tijela. Cholera vibrio, bacil kolere, izlučuje jak otrov, koji krv na sve strane tijela odvodi, a to je i razlog tako brze smrti. — U lukama, barem u većim lukama su posebne bolnice za koleru, pa ako se pojavi koji slučaj kolere na brodu, putnici se i mornari moraju kao i kod kuge podvrći pregledbi, te pod liječničkim nadzorom ostanu do 5 dana, dok se bakterijološki ne dokaže slučaj kolere ili, ako se ne ponovi novi slučaj. U mjestima, gdje kolera vlada, ne smije se voda piti prije, nego je iskuhana, jer je voda jedan od glavnih posrednih medija zaraze. — Naravno, da se u takvim slučajevima mora osobito paziti na čistoću stanova kao što i samog mjesta.

Guba (lepra): Već sveto pismo spominje mnoge slučajeve gube. U vrijeme Isukrsta je guba mnogo harala po Palestini. Kasnije se guba razmjerno malo spominje, za križarskih vojna čuje se pripovijedati o gubi. Danas još imade dosta slučajeva gube na istoku, pa u Rusiji, a katkada se pojavi i u Norveškoj.

Bacil gube je sličan bacilu kolere i tuberkuloze, samo je nešto manji. U početku bolesti nalazi se bacil gube osobito u nosnoj sluznici, a kasnije se proširi po svim bolesnim organima. Guba je osobito kronična, neizlječiva zarazna bolest, koja se može pojaviti iza zaraze nakon nekoliko godina. Guba je u glavnom

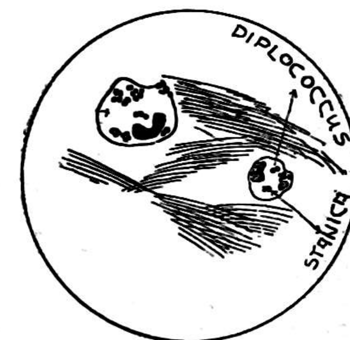
kožna bolest, no u poodmaklim teškim slučajevima nalaze se klice bolesti po čitavom tijelu. Ponajprije se pojavi osip, pomalo prelazi u čirove, koji se nakon nekog vremena ognoje i raspadnu. Obično najprije oboli lice, i nakon kratkog vremena izgubi bolesnik crte lica, čelo se izboči, oči izgube obrve i trepavice, nos i brada je odebljala. Bolest traje godine, dok bolesnik ne umre u najvećim mukama.

Kao što se u prijašnja vremena bolesnik morao izolirati od ostalih ljudi, te živjeti izvan grada u kakovoj pećini ili stanu, koji je sam sebi uredio, tako su i danas bolesnici posvema izolirani od svoje okoline, te su za čitavog svoga života u kućama, koje su sagrađene upravo za gubave, a nazivlju se leprosoria.

Epidemično ukočenje šije (Meningitis cerebrospinalis epidemica). Početkom prošlog stoljeća opažali su se prvi počeci ukočenja šije u Genfu i u južnoj Franceskoj, zatim su zavladali god. 1822. i 1853. u Njemačkoj, a sada raste broj epidemija ukočenja šije sve više i više. Od 1863. dalje, a osobito 1905. zavladala je velika epidemija u čitavoj Njemačkoj. Većina se slučajeva epidemije ukočenja šije pojavljuje u proljeće i u zimi. Zašto se baš u to doba pojavljuje osobito često, nije još poznato. Najčešće trpe od ukočenja šije djeca i mlađi, a katkada je, nu veoma rijetko, i stariji žrtva meningitisa. Osobito se često pojavlja ukošenje šije tamo, gdje ljudi u grupama živu, kao n. pr. u vojarnama.

Kod ukočenja šije započne bolesnika boljeti glava, onda dolazi bljuvanje a k tomu i bol u zatiljku, pa ukočenje zatiljka (šije) kao i vrtoglavost. Bolesnik se nalazi u velikoj vrućici i izgubi brzo svijest, većinom leži mirno, katkada od boli zastenje, mnogo puta pridolazi i delirij (bulaznanje, ludost). U teškim slučajevima svršava bolest gotovo najviše za nekoliko dana, dà i u par sati — smrću. U većini slučajeva traje bolest od 2—4 tjedna, a katkada i 6—8 tjedana.

Glavobolja je osobito jaka, ponajviše u zatiljku i kod sljepočnica, katkada popusti, da opet ponovnom jakošću nastupi. Često nastupi gluhoća, škiljenje, trzanje ličnih mišica, kljenut udova, katkada bolesnik i slabo vidi. Ako bolesnik ozdravi, ostanu posljedice bolesti katkada teže i neizlječive, katkada laglje. Ponajčešće čovjek ogluši, djeca postanu gluhonijema, a i kljenut kojeg dijela tijela nije rijetka, uz to još neprestana glavobolja.

Slika 3.

Uslijed zadnje velike epidemije od g. 1.905. počela se bakterijologija osobito baviti istraživanjem klice bolesti. Slika 3. nam eto prikazuje, da klica bolesti pripada među mikrokokke a zove se »diplococcus meningitidis intracellularis«, otkrio ga je Weichselbaum.

Unatoč tomu, što je poznato patogena bakterija za ukočenje šije i što se medicina osobito bavi liječenjem te bolesti, mora se otvoreno kazati, da s p e c i f i č n o g a lijeka za ukočenje šije ili, kako ju još nazivlju: upala mozgovnih opnica — nema.

(Slijedi).

Stup vjetrova u Ateni.

M.

O tom glasovitom »stupu vjetrova«, koji bi zgodnije nazvali kulom vjetrova, malo je šta poznato.

Drži se, da ju je sagradio neki Andronik Kirhežanin (po rodnom mjestu *Κύῤῥος*).

Osmerouglasta kula sva je od mramora i urešena kipovima bogova — perzonificiranih osam glavnih vjetrova u relijefu. Na mramornom krovu stajaše negda mjeden kip Tritonov, te prutom pokazivaše, odakle puše vjetar. Sprijeda se pred zgradom dizahu dvoja predvorja sa dva reda malih korintskih stupova. Drži se, da je kula sagrađena u drugom ili prvom vijeku prije Krista, jer je graditeljski slog izmiješan.

Pod relijefom se opažaju ostaci sunčanog sata, a u nutarnjosti vide se predradnje za vodeni sat.

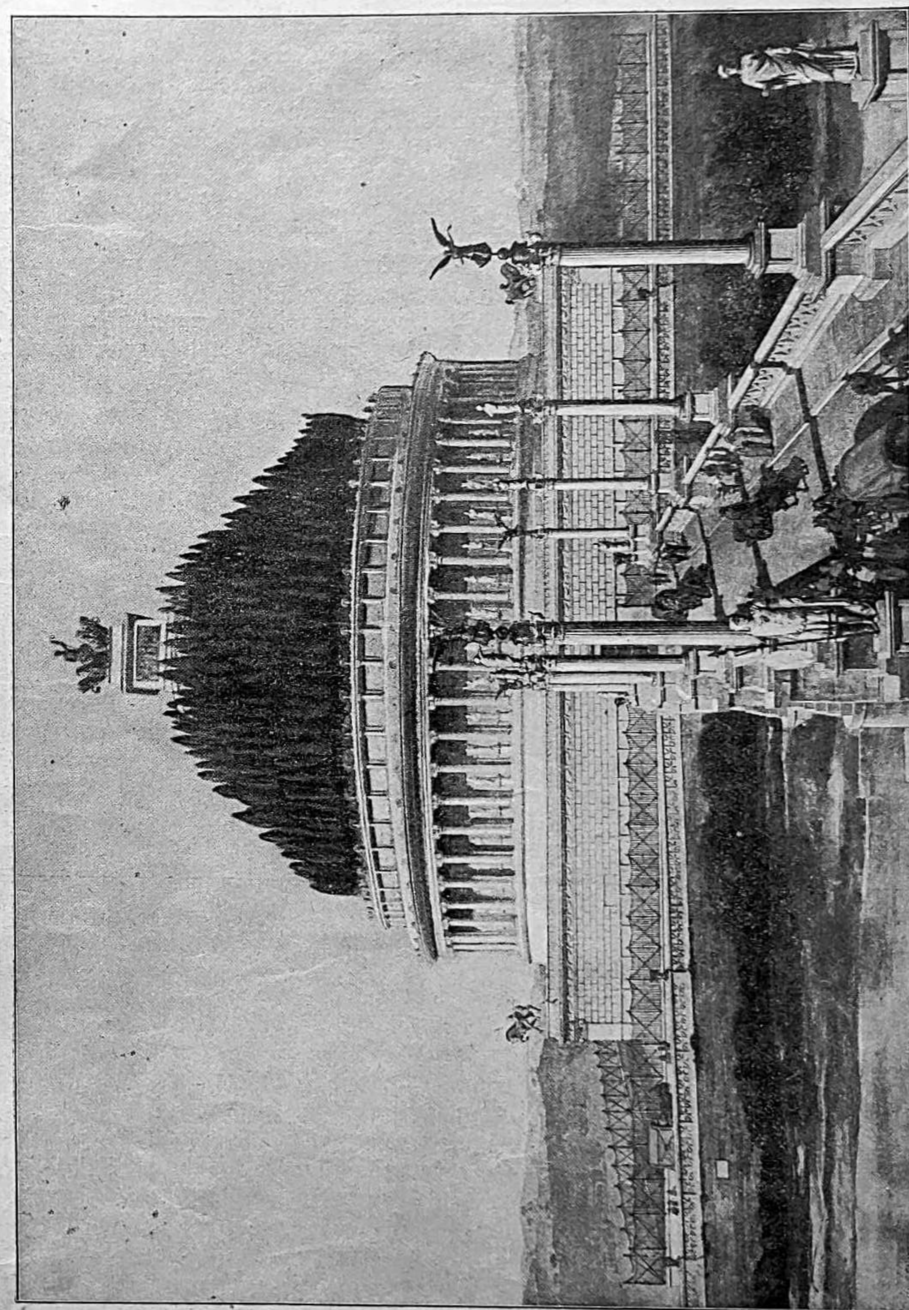

Moles Hadriani.

(K slici.)

M.

U ovom broju »Krijesa« donašamo evo glasovitu »Anđeosku tvrđavu« (Castel Sant' Angelo), koju je sagradio sebi kao mauzolej (grobnicu) zaslužni za rimsko pravo car Publije Elije Hadrijan, koji je osobito nastojao da podigne blagostanje svoje velike države. Premda mu je bila glavna briga uprava, ipak je jednako bio prijateljem i lijepoj knjizi i umjetnosti; zato je poljepšao i Atenu i Rim podignuvši razne veličanstvene palače, među ostalima spominjemo osobito

hram Veneri i Romi te grobnicu, koju je sagradio za se i za svoje potomke, poznatu pod imenom »Moles Hadriani«.

»Castel Sant' Angelo« je velika, na prostoru od 84 m² sazidana kula, te je urešena stupovljem, a završava se okruglim kamenitim krovom, na kojem je, kako se čini, stajao kip carev. Zavojitim putem dolazi se u samu grobnicu, gdje počivaju članovi Hadrijanove obitelji podnoseći mirno, što se nad njima dan danas diže kapelica sv. Mihajla, koju je uredio Bonifacije IV., a kao krunu svom djelu postavio kip anđelov mjesto careva, te se tako i prozvala ta grobnica »Anđeoskom«, a kao tvrđavu upotrijebio ju je prvi put Honorije, da obrani most, što ga je sagradio već Hadrijan, po kojem se i prozvao »Elijevim mostom«.

Uz obalu Tibera u nekadašnjim Domicijanovim vrtovima ponosno se koči taj spomenik stare lijepe i krvave prošlosti carskoga Rima.

Danas je to vlasništvo sv. oca pape, a spojeno je s Vatikanom, u kojem je ipak i danas, uza sve nastojanje talijanske vlade, papa samostalni, svjetski vladar.

Obiteljski život i odgoj mladeži kod starih Grka.

Cand. phil. **Dimitrije Vac.**

Obitelj je temelj svake države, i ako se obiteljski život osniva na čvrstim i zdravim principima, tada državu čeka srećna budućnost.

To su dobro znali i stari Grci, pa su zato posvećivali veliku brigu valjanom obiteljskom životu i odgoju svoje uzdanice — omladine. Budno su pazili, da se ne bi uvukla u obitelji i među mladež iskvarenost, te su u tu svrhu bili u Sparti postavljeni posebni činovnici — e f o r i, koji su pazili na ćudoređe i na vršenje građanske discipline. Ako je koji stranac kvario građane, njega su jednostavno izagnali. Isto je tako i u Ateni bio jedan vrhovni činovnik, a r h o n t (*ἄρχων ἐπώνυμος*), koji je nadzirao obitelji. On se brinuo za sirote i udovice, postavljao je djeci bez oca skrbnike, štitio je roditelje, da ne bi djeca s njima ružno postupala itd. Nije čudo, da je grčki narod kraj takvih prilika i napredovao; bio je jak i srećan.

Na nesreću u četvrtom i trećem stoljeću prije Krista počela je ipak iskvarenost harati grčkim narodom, pa je propast bila neizbježiva. Sparta, u kojoj je bila stroga disciplina, i koja je prije imala 6000 građana, u 3. vijeku zbog iskvarenosti i neuređenog obiteljskog života imala je jedva 700 građana. No i od ovih je samo jedna stotina imala posjed, ostalih je šest stotina bilo bez imetka.

I' ovdje imademo jasan dokaz, da je država jedino onda moćna i srećna, dok se obiteljski i javni život osniva na zdravim principima. Zavlada li pak u jednom narodu iskvarenost, tada je i njegova budućnost pokopana — u tom je doista »historia magistra vitae« — povijest učiteljica.

Nu nas će zanimati, kakav je uopće bio obiteljski život i odgoj mladeži za cvijetanja Grčke države.

U najstarije doba, po prilici u 9. v. pr. K., mladić je prosio djevojku i davao vjenčane darove: goveda, ovce i dragocijenosti. Kod ženidbe se više pazilo na vrline duševne nego na bogatstvo. Svatovi su se veselili kod djevojčinih roditelja, a kad su ovi svršili, pošla je mlada žena u kuću svoga muža — pri tom su svatovi pjevali svatovske pjesme uz svirku forminge i frule. Mlada nije trebala donijeti skoro nikakova miraza. Brak im je bio svetim, a pazili su, da ne pomute obiteljski mir i slogu. Muž je imao brigu oko vanjskih posala, a ženino je bilo baviti se kućanstvom. Isprva su žene bile slobodne i mogle su slobodno izlaziti iz kuće. tako se n. pr. u narodnom eposu Odiseji[1] lijepo opisuje, kako Nauzikaja, kći kralja feačkog Alkinoja, ide izvan grada na vodu, da tamo sa sluškinjama pere rublje. Odlične gospođe izlazile su češće na šetnju uz pratnju više robinja. Poslije se ova sloboda žena sve više stezala, te one nijesu više smjele nikuda iz kuće osim o velikim svečanostima i ophodima. Jedino su djevojčice do sedme godine bile slobodne.

Jasno je, da je bio utjecaj istoka, gdje taj običaj vrijedi još dan danas. Mladenci su se prema tomu uzimali, a da se nijesu ni poznavali pravo. Tä, mogli su se vidjeti jedino na svečanostima, kada je smjela i djevojka izaći iz kuće. Otuda je i nastao običaj, da je otac umjesto sina išao prositi djevojku. Otac je uopće sinu i birao ženu. Razumije se samo po sebi, da se nije kao prije više toliko pazilo na duševne vrline nego na bogatstvo. Isto su se tako kao prosidba i zaruke obavljale bez volje mladenaca. Njihovi su bez njih sastavljali ženidbeni ugovor o mirazu. Siromašnija je djevojka donosila mužu 10, 20 pa i 30 mina[2] miraza, a bogatija do 120 mina i više. Prestao je dakle stari običaj, da zaručnik donosi zaručnici vjenčane darove, već je nastalo obratno, žena je donosila miraz. No ovaj je miraz muž imao pravo samo uživati, ali ne trošiti, jer ga je u slučaju raspita morao ženi povrati. Svatovsko je vrijeme trajalo od polovice siječnja do polovice veljače. Na dan svadbe[3] obukao se zaručnik u sjajnu bjelinu i ovjenčao je glavu mirtom, ljubicama ili bršljanom. Ovako obučen pošao je sa svojim roditeljima u kuću zaručnice, gdje se obavljala svadba. Najprije je djevojčin otac prikazao bogovima žrtvu, a onda je počela gozba. Za cijele je gozbe sjedila mlada prikrita lica. Iza gozbe predala je mati svoju kćer mladoženjinoj obitelji, da je odvedu svojoj, a od sada i njezinoj kući. Putem su svatovi ijujuškali i pjevali noseći baklje u ruci. Mladence je dočekala mladoženjina mati na kućnim vratima zapalivši na ognjištu baklje. Pri ulazu u kuću posipala je mladu slatkišima, plodovima i sitnim novcem u znak, da bude srećna i bogata. Brak se i nadalje smatrao svetim. Nu kada je kasnije zavladala iskvarenost, i obiteljski se život izrodio, uslijed čega se počeli rušiti i temelji države.

Mnogo su se Grci brinuli oko valjanog uzgajanja djece. Samo bi zdrava djeca ostala na životu, dok bi kržljavu i sakatu djecu izložili odmah iza rođenja, da ih raznesu ptice grabilice ili da ih ko skupi i pobere za robove. Deseti su dan bile, da rečem na našu, krstitke. Skupio se rod i nadjenulo se mališu ime prikazavši bogovima žrtvu.

Odgoja je bila stroga, no strožija i savjesnija za mušku djecu negoli za žensku. Iza sedme su se godine djevojčice povukle u kuću, gdje su ih majke odgajale i naobražavale, kako su mogle i znale, dok su muška djeca pošla u školu, u kojoj su učili gimnastiku, čitanje i pisanje. Djeca su s početka pisala pisaljkom od kova ili bjelokosti na drvenoj pločici, koja je bila prelita voskom. Pisaljka je imala jedan kraj oštar, a drugi tup. Oštrim su djeca crtala slova u vosak, a tupim su zamazala grebotine, ako su koje slovo pogriješno napisala. Kada su se kasnije već uvježbala, pisala su crnilom i tintom na papiru.[4] Trska se razrezivala poput guščijega pera. U 13. godini učili su dječaci i glazbu i korski ples. Uopće se išlo za tim, da se dječaci gimnastički izvježbaju i da budu što bolji građani. U

[1] Odiseja VI. pjevanje.
[2] 1 mina = 80 kruna.
[3] ὁ γάμος = svadba.
[4] Papir = βίβλος, χάρτη.

Sparti je bila uređena državna odgoja mladeži, kojom je ravnalo posebno poglavarstvo t. zv. παιδονόμοι. Osobito se pazilo na ćudorednost dječaka. U Ateni pak odgajali su se dječaci u gimnaziji u Kinosargu. Kad je mladiću bilo 18 godina, postao bi punoljetnim građaninom. Građansko pravo imala su samo djeca iz valjanog braka t. j. kojima su i otac i mati građani. Proglašivanje mladića punoljetnim građanima obavljalo se svake godine u općinama pred skupštinom općinara. Od toga časa nije više pod očevom vlašću, nego pod vlašću zakona, te ima sva građanska prava i dužnosti. U toj dobi morali su ići i u vojništvo, te su bili sve do šestdesete godine obvezani ići u rat.

Ovako su evo Grci odgajali mladež, pa dok je strogi i ćudoredni duh vladao u redovima mladeži, dotle je i država napredovala, jer joj je omladina bila doista uzdanicom. A kada je kasnije u 4. i 3. vijeku pr. K. zavladala iskvarenost, klonula je duhom mladež, klonuo je narod, uzdrmali su se temelji one moćne, stare i slavne Grčke — prestala je poezija, prestala filozofija — dlijeta su rđala a kistovi su otvrdnuli u zasušenoj boji, nijesu se više potezali mačevi na obranu — lukovi su popucali — pao je i ponos, nije dakle ni čudo, da ono 338. godine pr. K. doživljuje Grčka onaj sramotni poraz kod Heroneja, da nad njom zavlada barbar — Macedonac Filip II. — a da se moćni još tada Rimljani rugaju bijednim grčićima — »graeculima« — pa i ostali, koji su možda bolnim srcem motrili pad, moradoše i nehote šapnuti — perditio tua ex te — propast tvoja po tebi samoj.

MOJ MACAN.

Antipesimista.

Znate li mojega mačka?
Bio vam macan to l'jep,
Posvuda crna mu dlaka
Tek bijel je bio mu rep.

Uv'jek je veseo bio
Igrô se i noć i dan
Tek zadnje u doba mi često
Bje tužan i zaplakan.

Miševe hvatao nije,
Spustio b'jel mu se rep.
Mišljah: nezdravo vr'jeme
Bolestan macan mi l'jep.

Pitah ga kraj peći jednom.
Šapnu mi: »Prošlo — je sve!«
Kada ćeš ozdravit' opet?
»Ozdravit'? Nikada — ne!«

A danas kad došô sam kući,
Nađoh na stolu vam list:
»Na užetu sreću je našô
Tvoj macan — pesimist!«

Tako vam svršio život,
Danas baš macan je moj,
Spomen mi od njega velik
Očajnih pjesama broj.

15. II. 1910.

O privatnom štivu.

Pismo prijatelju.

Mili druže!

Eto, da Ti se opet javim, i to danas s upitom: Što je čitanje?

Iza molitve, koja zahtijeva savršenu sabranost čovjeka, nema tajinstvenijeg razgovora, osim što je razgovor duša mislima i čustvima, gdje se misli iz jedne duše ulijevaju u drugu, kako to biva kod čitanja. Pravi čitatelj živi život piščev, zajedno s njim misli i osjeća, ljubi i mrzi, trpi i veseli se. Oni su jedna duša u dva tijela.

Toliko o čitanju uopće, a sada da prijeđemo na pojedinosti.

Neka Ti bude lozinkom: »Čitaj malo knjiga; i to ne strastveno, već umjereno«. Non multa, sed multum — t. j. ne čitaj svačega i svakojakih knjiga s brda i s dola pokupljenih, nego dobre knjige, ali dobru knjigu čitaj mnogo. Nije uzalud rekao mudri sv. Augustin: »Timeo virum unius libri«. (Bojim se čovjeka, koji čita samo jednu knjigu). Ovo vrijedi naročito za početnika. Za njega je zavirivanje po raznim autorima (piscima) upravo ubitačno. Treba više ići za temeljitošću nego za svestranošću. »Da sam čitao kao neki te neki, danas bi bio neznalica kao i oni; što su«, veli engleski učenjak Nobles. Jer duboko znanje, veleum u svojoj struci, jest neprestano i dugotrajno razmatranje jedne stvari. Istom nakon dugog čitanja i razmatranja prodiremo u dubinu znanosti i crpimo znanje, dok se naprotiv iz želje, da se pročita što više knjiga, rađa ona pogubna mana — strast čitanja. Takovo čitanje razara zdravlje osobito živce, slabi umne sile i na koncu ubija svaku volju za život. Strastven čitalac ne zna ništa temeljito već sve onako površno. Svega se sjeća samo kroz san. On je kao putnik, koji brzim vozom juri kroz njemu nepoznate krajeve. Tek što spazi valovitu ravan ili visoku goru, mladu dubravu ili zelenu njivu, brzu rijeku ili mirno zrcalo gorskog jezera — već mu izčezne iz očiju. Jednu sliku niže za drugom, a nijedna ne ostane u pameti. Sve klimavo i trošno.

Kod čitanja treba da učimo; učenje je umna radnja a za rad treba vremena. Dakako, ko umu ne da pri čitanju vremena da radi, već samo juri, taj ne može ništa ni naučiti. Pa što takovu onda koristi čitanje? Baš ništa! Troši vrijeme, kvari oči . . .

Drži se dakle jedne knjige ili jednog pisca — pri znanstvenom radu — a u zabavnoj knjizi njih nekolicine. Ne čitaj nijednu knjigu, koju Ti nijesu preporučili stariji. Ne čitaj na dušak već mirno, trijezno i polagano, kako dolikuje mladiću željnu znanja.

Još je znatnije, puno znatnije da čitaš samo **dobre knjige.** Čitaj, druže, samo i jedino takve knjige, koje u istinu naobrazuju um, oplemenjuju srce, usavršuju naš estetski osjećaj. One knjige čitaj, koje zaista pripovijedaju istinu, prikazuju dobrotu i crtaju ljepotu. Čuvaj se, da ne uzmeš u ruke zlu knjigu, koja ruši istinu i gazi svaku plemenitost i poštenje. Zato je najbolje, da ne čitaš knjigu, dok nijesi unaprijed saznao, kakva je. Ako si u kongregaciji rado će Te uputiti upravitelj, ako nijesi, onda pitaj, kojega starijeg, u koga imaš povjerenja. Nu ako si bio nesrećan, pa dobio zlu knjigu u ruke, baci je u prvu peć i idi na prvi zdenac, pa operi ruke. Zla je knjiga kuga, koja se iz pokvarena pera širi po svijetu. Daleko joj od Tebe kuća, jer ona bi uništila Tvoju mladost i sreću. Upozorujem Te, da se ova zaraza širi naročito u obliku zamamnih romana. Budi dakle oprezan, koji ćeš roman izabrati da čitaš.

Već sam Ti u početku spomenuo, nu sada opetujem: Čitaj sabrano. Tu se na prvom mjestu zahtijeva ustrajnost. Ako si koju knjigu počeo čitati, tjeraj

do kraja. Dakako u slučaju, ako je knjiga dobra; ako je zla, baci je prije nego si pročitao i jednu stranicu. Pri čitanju valja biti sabran. Duh, mašta i srce neka su zabavljeni samo knjigom. Ni malenkosti ne valja prezirati. Nemar za malenkosti prekida niz misli, smeta cjelovitom poznavanju knjige, ta nerijetko se piščevi nazori najjasnije izrazuju baš u »sitnicama«, te nam je bez njih čitava knjiga nerazumljiva. Istina taj put, gdje smo gotovo čitavi prikovani za knjigu, malo je težak, ali najsigurnije vodi do svrhe. Oplemenjivati srce i um nije laka stvar, pa treba uložiti puno truda, posla i muke. Tim ćeš načinom postati pravi značaj, čovjek čvrste volje i bogat znanjem.

Ako brzo i nemarno čitaš, brzo ćeš i zaboraviti. A kud su Ti onda, braco, oni izgubljeni zlatni dani, mjeseci i godine?...

Držim se gornjega — ne pišem Ti mnogo — promisli rađe i razmišljaj o onom, što Ti rekoh, a budući ću Te puta upozoriti još na vrlo znatna uslova kod čitanja.

Bratski Ti pozdrav od tvog Stjepana.

„Ludendo discimus“.

Iz moje bilježnice:

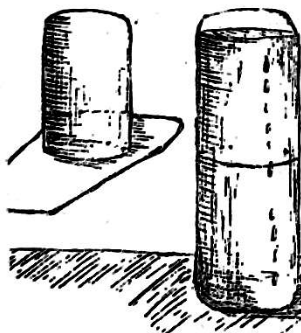
„Praktični pokusi iz fizike.“

B. Preko.

Poroziteta tekućina.

Teško je na prvi mah vjerovati, da bi tekućine mogle biti porozne. Ipak imamo u fizici pojava, koje možemo jedino tim protumačiti, ako držimo, da su tekućine porozne. N. pr. ako rastopimo nešto šećera u vrućoj vodi, ne ćemo opaziti, da se objam vode išta povećao, premda je šećera posvema nestalo. Isto tako ulijemo li u vodu nešto alkohola (običnog špirita), ne će biti objam, koji iz te smjese nastane, jednak zbroju objamâ obiju tekućina, t. j. vode i alkohola, kako bi to očekivali. Ovaj doista mučan pokus, da zorno pokažemo porozitetu tekućina, proizvađa se često u fizikalnim kabinetima mjereći sa veoma osjetljivim aparatima određeni objam vode, kojoj se dodaje i određen objam alkohola, ali ovaj pokus možeš i kod kuće izvesti na najjednostavniji način bez ikakovih posebnih i osjetljivih aparata, i tim svakom jasno dokazati — pa i onima, koji nijesu proučili fizike — da su tekućine u istinu porozne. Pazi i pomnjivo čitaj!

Pokus. Uzmi dvije čašice, napuni obje do vrha, jednu vodom, a drugu alkokolom. Pazi samo dobro, da ti tekućine ne prijeđu ni za dlaku rub čašica. Sad na čašicu puno alkohola postavi četvrt arka papira, lijevom rukom pritisni papir, a desnom naglo okreni čašicu (vidi sliku), otkloni ruku, kojom si pritisnuo papir. Papir ne će otpasti, a ni tekućina se ne će izliti radi tlaka atmosfere, koji drži papir uz čašicu. Stavi sada oprezno tu okrenutu čašicu punu alkohola na onu punu vode tako, da se rubovi točno sljubljuju, pa pomnjivo izvuci papir. Da ti pokus bolje uspije, možeš alkohol bojadisati crvenom tintom. Opazit ćeš sada, kako alkohol prodire po malo u vodu, te kako se mjehurići zraka, koji su se prije zadržavali u vodi, uzdižu prema dnu okrenute čašice s alkoholom pokazujuć tim

veoma jasno, da je voda porozna i da objam obiju tekućina, koje se dotiču, nije jednak objamu obiju rastavljenih tekućina. Ako uzmeš n. pr. 50 dijelova vode i 50 alkohola, pak sve to zajedno smiješaš, ne će imati objam te mješavine 100 dijelova, kako bi to u prvi čas pomišljao, već samo 74, a to se jedino pripisuje poroziteti tekućina. Pokušaj ovo izvesti držeć se točno gornjega opisa, pak će ti sigurno i uspjeti.

Dr. Karlo Lueger. Sve novine bez razlike stranaka donesoše biografiju toga velikog muža, a mi eto našim čitateljima donosimo njegovu sliku.

Peary i Schakleton, poznati zbog svojih putovanja, prvi po sjeveru, drugi po jugu, primili su u znak priznanja zlatne kolajne od geografskoga društva u Rimu.

Rukopis Karla Velikoga. Javljaju, da je kardinal Rampola našao u vatikanskoj biblioteci latinski rukopis Karla Velikoga.

Pazi, kakovu vodu piješ. Gdje vladaju epidemičke bolesti (tifus) ne pij nigda neprokuhane vode. »Schweizer Wochenschrift für Chemie und Pharmazie« preporučuje, da se voda miješa s vinom, jer osim toga, što popravlja tek, to vino uništava mnoge bakterije. Pogibanje bakterija opažamo odmah kod miješanja obiju tekućina; nu najjače je nakon tri sata. Bijela vina bolje djeluju od crnih. Nakon tri sata, pomješamo li vodu na pola sa vinom, pogiba 95% bakterija. Dakako, da je kuhanje ipak bolje, jer kod toga poginu sve.

Engleska ratna mornarica nakanila je sve nove lađe ne ložiti više ugljenom već kamenim uljem i to s više razloga. Kameno ulje daje do 40% više topline, a ne daje dima, što je za rat veoma zgodno. Nadalje je posluživanje i loženje znatno laglje tako, da može jedan čovjek bez velikoga napora ložiti po više kotlova, kotao su i peći znatno manji, a i prostor je za spremanje goriva manji, napokon se ulje teže krade, a i teže izgubi silu gorenja zbog vlage ili sličnog čega. Tvrde, da će ova doista velika novotarija i jeftinija biti.

Novi seismograf firsta Galitzina predložio je i rastumačio u pariškoj akademiji prof. Bigourdan (čitaj: Bigurdèn). Pokazalo se, da je taj seismograf sasvim siguran, točan, a da ima i tu prednost, te se kod njega može ne samo vidjeti, kako je daleko potres, nego i smjer, odakle je došao, prema čemu se dosta vjerojatno određuje i centar.

Private Limited Company, zove se novo jedno poduzeće u Londonu. To je t. zv. »banka radija.« Kako je cijena radija veoma visoka, to je radij mogao nabaviti tek rijetko koji liječnik ili eksperimentator — tâ jedan miligram stoji oko 380 kruna, a budući za običnu operaciju treba najmanje 50 grama to je cijena oko 20.000 K. Srećom imade radij to dobro svojstvo, da se ne istroši, pa se može upotrebljavati mirne duše kojih 3200 godina — dakle ga možemo lako posuđivati. Pomenuto je dakle društvo (na čelu mu stoje prve londonske ličnosti) nabavilo dosta radija i sada ga posuđuje liječnicima i učenjacima. Na dan se plaća 50 funta (950 K) za 100 miligr. a $^{1}/_{2}$ % od vrijednosti za svaki daljni dan. Dakako da onaj, koji posuđuje mora dati jamstvo. Novo je društvo vrlo simpatično pozdravljeno i dobro napreduje.

Švedsko društvo za vađenje radija podići će na otoku Lindingö-u, nedaleko Stockholma posebne talione. Radnje su već započele. Po proračunu dobivat će se godišnje 4—6 gr. radija, Tvornica je iznajmila zemljišta južne Švedske na 10 godina.

Svekatolički kongres u Parizu obdržaje se od 30./III. i dalje. Sastaju se katolici sa sviju strana svijeta — čak tamo iz Kine, Afrike i Amerike — hrle izaslanici, da se porazgovore o najznamenitijim pitanjima svoje vjere. Jaki dolaze u Pariz, da manifestuju, i oni slabiji, da se oduševe i nauče, kako se radi, od jačih. Izabran je Pariz — molili su to sami Francuzi — ne bi li narodu svomu, ne bi li svijetu pokazali, da još nije Francuska sasvim onakova, kakovu opisuju obično. Na kongresu govorit će se esperantski jer kako bi se sporazumjeli drukčije? Doćusmo, da je izaslan od nas Hrvata gosp. Josip Badalić, stud. phil., predsjednik akademskog esperantskog kluba u Zagrebu i odbornik hrvatskoga katoličkoga društva »Domagoj«. Naši ga čitatelji poznaju, jer nam je poslao više svojih pjesmica, pa će ih sigurno radovati ta vijest, a mi ćemo nastojati, da ga uhvatimo, ne bi li nam štogod pripovijedao, kako je bilo.

Šala.

Erata corige. Mlada gospođica (sanjarski): »Ovaj hrast mora da je veoma star — ah, šta mislite, gospodine profesore, šta bi on pripovijedao, da znade govoriti?«

Profesor: »Rekao bi: oprostite, gospojice, ja sam — bukva — a ne hrast.«

Vrlo jednostavno. Učitelj (djeci): Vi uvijek zamijenjujete »juče« sa »sutra«, zato pripazite sada: Prekjučer bijaše juče juče, a prekojuče danas; juče bijaše preksutra sjutra, a juče danas; danas je bio prekjuče preksutra, a juče sjutra, dok će sjutra biti juče, a prekosjutra prekojuče; sjutra je prekosjutra juče, a jučer bje prekosjutra; prekosjutra će sjutra biti sjutra, a prekosjutra danas. — To je bar tako jednostavno, da ne pojmim, kako dolazi do zamijene!

Naivno. Neki turist, koji je u osamljenom jednom kraju prenoćio u maloj krčmi, kad se je jutrom ustao, opazi, da su mu cipele, koje je stavio pred vrata neočišćene. Zato pozove krčmara i veli ljutito: »Čujete, cipele, koje stavih pred vrata nije niko ni dotakao!« — »Dakako«, reče krčmar »u ovoj kući možete i uru i lanac pa i samu novčarku staviti pred vrata — ni božji stvor je ne će dirnuti!«

Filolog. Konobar (drugu): »Šta je gosp. profesor zapisao u knjigu pritužba?« Drug: »Ništa — dok je ispravio stilistične i gramatikalne pogriješke prvih šestero pritužbi, bilo je vrijeme da ode.«

Iz škole. Učitelj: Kako se zovu ona bića, koja živu dijelom u vodi, dijelom na kopnu?«
Đak: »Kupališni gosti.«

Cvijetak stilistike: Čim je grof opazio, da je neopazice odnio grofičina maramicu, to je smjesta isti istu istoj vratio.

Pouka: (Natkonobar pikolu) Upamti, derište, kad dođe đak, onda reci: »Dobar dan, gospodine«, kad dođe pjesnik ili pisac: »Sluga, gospodine doktore.« slikaru reci: »Klanjam se, gospodine profesore« ako pak dođe što poštena — onda vikni »Ljubim ruke — milostivi gospodine!«

Lijep san. »Majko, ja sam nešta tako lijepa snivala.« — »Što, Zlato?« — »Da je na gorkom mom lijeku pisalo ‚s polja‘«.

Dobar odgovor. Tjerao Čika Jovo magarca, pa sretne obijesnog đaka, koji ga upita —: »Ej čika, kuda ide vas dvoje?« »Mimo trećeg«, reče mirno čika Jovo.

ZAGONETKE

Tiskarske pogriješke.

Božo Petrović. — »Upitnik.«

Rukavica sjedi na grani
Sjetan Božić!
Otac soli sina, da ide u školu.
Gazda je prodao punicu.
Učitelj voli Marka jer je čudan.
Treći će sat biti ribanje.

Dopunjaljka.

Milan Cegur.

* A * dio tekućine
A * * veznik
* O * imenica

Dobro odgonetnuta i postavljena slova daju isto, ako se čita i odozgo dolje.

Opreke.

Božo Borko. — „Tajna“.

Otac ti
Ti pod
On mrzi

Rebus.

Franta Burijan. — »Upitnik.«

$\frac{0}{5}$ 10. lj $\frac{\text{ruka}}{\text{noga}}$

I. Skrivačica.

Stjepan Martinčević.

Ovamo su ljudi došli prije nekoliko godina.

Raširivaljka.

Božo Petrović. — »Upitnik«.

● ● ● ● u Istri
● ● ● ● ● naša rijeka
● ● ● ● ● ● ?

Rodovka.

Franta Burijan. — »Upitnik.«

On je našeg mora otok,
Ona rijeka, a ne potok.

Odgonetke zagonetki br. 11.

Zagonetka = N, lov, Lavov, **Novosti**, vosak, lto, l = novosti.

Odgonetali su: »Polet« u Spljetu (D. Nazor), Ivan Simić, gimn., i Ljubica Rulić, licejka.

izrađena u skoro sasvim istoj formi kao nove marke franc. afrič. kolonija. Forma je marke po 50 cent. položena pačetvorina zz=12.

Haidarabad. U seriji maraka god. 1908. nije bilo one po 4 Annas, koja je sada u maslinasto Z boji izišla. Papir je tanak, a slike i format kao u ostalih. zz.

Kuba. Republika Kuba obdarila je sabirače maraka novom serijom od 8 krasnih egzemplara Marke nose slike (poprsja) junaka sa najvećeg otoka z padne Indije, a spomenut ćemo znamenitog borca za slobodu J. A. Maceo i Maxima Gomeza. zz=12. Formati su različiti.

Un (1) centavo 12, sredina Lj. (Bartolome Maso); Dos (2) C, crveno, sred. Z. (Maximo Gomez); Tres (3) C Lj, sred. tM (Julio Sanguily); Cinco (5) C tM sred. Z (Ignacio Agramonte); Ocho (8) C maslinasto Z sred. Lj (Calixto Garcia); Diez (10) C tSm sred. C Cincuenta (50) C Lj sred. C (veći format. J, A. Maceo); Un (1) Peso ZC sred. C.

Norveška. Kr (one) 1.00 Z. zz=$14^{1}/_{2}$:$13^{1}/_{2}$. Slika kralja Haakona.

Nizozemska Indija. Porto-Marka $2^{1}/_{2}$ cent., ružičasta. Brojka C. zz=$12^{1}/_{2}$. Predložak obični (Sa „Te Betalen“).

Papua. $2^{1}/_{2}$ šilinga (2 Shillingo 6 Pence) tSm. zz=$11^{1}/_{4}$. W=kruna Predložak stari.

Velika Britanija. Pošta u Turskoj. Premda su nedavno istom nove marke za „levantu“ izišle, moramo novu seriju upotpuniti sa tri egzemplara na novo pretisnuta. Naime mjesto pretiska 1 Piaster 10 Paras, 1 Piastre 30 Paras i 2 Piastre 20 Para pretisak je $1^{1}/_{4}$, $1^{3}/_{4}$, $2^{1}/_{2}$ Piastre. Ostalo kao prije.

J. k. r.

ODGOVORI UREDNIŠTVA:

B.D.

KOŠ

■ ■ Rukopisi se ne vraćaju. ■ ■

Stjepan B. u Z. Za tisak još nije, ali je kao prva pjesma dosta dobra; ako mislite, da imadete dara — vježbajte se! — **Juraj L.** Rado ću odgovoriti, čim dospijem. Kroz tjedan dva ne ću biti u Zagrebu. Pozdrav! — **dar.** Isto! — **Ipod Biokovo.** Pjesmica je nježna i lijepih ideja, tek formom nije dotjerana. Radite! — **V. K. u S.** Prvo je nešto predugo, pa se bojim, da bi se naši čitaoci ljutili. Drugo je veoma zgodno — držite se i vi toga samo marljivo i ustrajno, pa ćete sigurno napredovati. U ostalom za Vaše godine znate dosta lijepo pripovijedati i ukusno odabrati. Pozdrav! — **Bogumil M.** Intencija je lijepa i pohvalna, samo držim, da je ne bi svi pravo shvatili. — **A. S. u Požegi.** Nije za nas. — Odaberite čiste ideale, koji se ne će raspršiti, kao što raspršuje „tminu bijeli dan“. — Ne bi li bolje bilo, da mislite na dan — a ne na noć i pesimizam. — **Stojan B. u P.** Hvala na obavijesti. Pozdrav! — **Stanko K.** Zar je to doista tako žalosno? Tă jasno je, da naručite li kod povjerenika, to dobivate „Krijes“ preko njega. — Hoćete li ga kući dobivati — naručite u upravi! — **P. S. T.** Pismom! — **Ivan M. u M.** Molim ponajprije nastavak; a onda mislim, da „O štiv[illegible] donijesmo za ovu godinu dosta. (Osobito, jer mi se čini, da se neka mjesta kod [illegible] tuju.) Pozdrav! — **D. A. B.** Najusrdnija hvala i bratski pozdrav! — **A**[illegible] emo u prvi broj, kad uzmognemo. Pozdrav! — **Zvijezdomir Sve**[illegible] ?“ odgovaram: Valjda — izgubljene — jer sigurno nije [illegible] odgonetaka! — **Primorac.** Šteta, što nije prije došl[illegible] Čuvat ćemo, a vi se još javite. — **Vjera. I.** Prizo[illegible] buran, a onda opet ljubak, mio, a gdjegdje ironič[illegible] ljubav — jak je i živ kontrast izražen čudnom k[illegible] je shvatljivija. Lijepo bi to pristajalo u koji v[illegible] dati tamo? Ako ne! — Uvrstit ćemo!

Dopisi uprave.

Zadnji puta javismo u 7. broju našega »Krijesa« pretplatnike, koji uplatiše pretplatu. Radi preobilnoga gradiva ne mogosmo donijeti nastavak, što evo sad činimo:

Reverendissimus Dr. E. Kajić, župnik u Johnstonu u Americi poslao nam je za 4 primjerka »Krijesa« K **45·** . Najsrdačnija hvala!

Uplatiše: Fr. Galijan, Zagreb K 18 i K 30; Vl. Kerdić, Sisak K 8; I. Cerovac, Krapina K 5·50; O. P. Belavić, Vukovar K 3·50 i 2 K (platio Svetina); D. Gabrielić, K 9; Bogdan Babić, Banjaluka K 9; N. Turato, Cres K 1·50; Katol. kasino, Zagreb, K 6; Pavošević, Osijek, K 1·50; J. Müller, Senj, K 12 + 20 + 14; N. Milunić, Zagreb K 6; Zora Rogulja, Zagreb K 2; Š. Semić, Zadar K 16; Stj. Štiegler, Zagreb, K 21·40 + 18·16; K. Šponar, Varaždin, K 83·70 + 23; Z. Šprajcer, Sarajevo K 40; Tripo Ciko, Kotor K 24; O. Tomandl, Zemun K 10; Stj. Varga, Sr. Karlovci K 9·76; J. Vinković, Koprivnica K 4·50; A. Kuntarić, Požega, K 20 + 25; D. Došen, Gospić, K 5 + 1 + 12; Tereza Barić, Zemun, K 5 + 3; Franjev. sjemenište, Sinj K 40; J. Geričić, Dubrovnik K 20; M. Jelenčić, Osiek, K 39 + 34·46; M. Nedić, Travnik, K 6 + 30; Dr. Tomašić, Karlovac K 6; A. Marčac, Pazin K 25; R. Merćep, Zadar K 3 + 16; J. Mošitz, Celovec K 4; N. Preglej, Zagreb, K 12 + 10; Zbor duh. mladeži, Gorica K 6; M. Huberta, predstojnica, Sarajevo K 78; J. Luša, Spljet K 30; M. Seigerschmiedt, Zagreb K 6; F. Zaninović, Kotor K 24; B. Grgić, Vranjic K 1; B. M. Vrsalović, Zadar, K 1·50; D. J. Ružić, Cobranje K 4; N. Vučinovac, Dubrava K 2; N. Žigić, Zagreb K 1·50; Stj. Cvek, Knegince K 2; Maria Kunđek, Zagreb K 41; Samostan franjevaca, Košljun K 6; Učilište domin. klerika, Dnbrovnik, K 5 za jedan primjerak; M. Katalinić, T.-Rekas K 2; Djačka knjiž., Zagreb K 2; I. Šubelja, Ljubljana K 1; K. Majhnič, Škofja Loka K 12; S. p. Tomašić, Brod K 5; Vj. Ujčić, Trst K 6; F. R·c·n·er, Zagreb K 1·50; M. Lalin, Solin K 1·50; D' Elija, Zagreb K 1·80; Lj. Dubravac, Mostar K 1·80. — (Nastavit će se.)

Što je zlo? *Zlo je, kad boli zub, zlo je prazna kesa, tupa britva, blagdan bez pečenja, đak bez knjiga, brod bez kormila, vlak bez lokomotive, zrakoplov za upravljanje, koji se ne će dići u vis, zlo je Coocku, kad mu vele, da je varalica — ali najveće je zlo od sviju — predbrojiti se na „Krijes“, a ne poslati pretplate.*

DRUGOVI! ŠIRITE „KRIJES“, koji vam osim lijepa, zdrava i poučna štiva otvara pogled u svijet — pripovijeda o najnovijim izumima, a osim toga je jedini hrvatski list, koji donaša vijesti o „fotografiji“ i o novim markama!

Tiskarske pogriješ[illegible]

Božo Petrović. — »Upit[illegible]

Rukavica sjedi na grani
Sjetan Božić!
Otac soli sina, da ide u školu.
Gazda je prodao punicu.
Učitelj voli Marka jer je čudan.
Treći će sat biti ribanje.

[illegible] „Krijesa“ (Zagreb, Đure Deželića prilaz [illegible] [illegible]ata upravi (Zagreb, Kaptol broj 27).

[illegible]OG TISKOVNOG DRUŠTVA U ZAGREBU.